

Wonder van Holland

Priester van het recht Hugo de Groot legde basis voor volkenrecht en vrije zee.

Robert Stiphout

Als achtjarig jongetje verdiepte Hugo de Groot (1583-1645) zich al in klassiekers van onder meer Dante, Homerus en Augustinus om er vervolgens uit het hoofd uit voor te dragen tegenover ouders, vrienden en bekenden. Als elfjarig wonderkind begon hij aan zijn studie wijsbegeerte en letteren aan de Universiteit Leiden. Zo vreemd was het dus niet dat vriend en erudiet hoogleraar klassieke filologie en geschiedenis in Leiden Daniël Heinsius stelde dat De Groot, ook wel Grotius, zijn jeugd had overgeslagen: *'Grotius vir natus est.'*

Als 'wonder van Holland', zoals de Franse koning Hendrik hem noemde, wachtte De Groot een veelbelovende toekomst. De zoon van de Delftse regent Jan de Groot vestigde zich na zijn studie in 1599 in Den Haag als advocaat van het Hof van Holland. In afwachting van een regentenpositie deed De Groot alleen zaken aan die de universele rechtvaardigheid bevorderden. Hij wilde naar eigen zeggen een 'priester van het recht' zijn.

De Groot bouwde in zijn acht jaar als advocaat een drukke praktijk op, maar zijn hart lag niet bij de advocatuur. Zijn grootste liefde, blijkt uit een brief aan Heinsius, school in de academische studie. In zijn vrije tijd verdiepte hij zich in geschiedenis, letteren en het recht. In het laatste zou De Groot zelf geschiedenis schrijven.

In 1607 klom De Groot op tot advocaat-fiscaal, een belangrijke positie waarbij hij als verdediger van de belan-

Hugo de Groot
(1583-1645)

gen van de overheid handelde in fiscale en strafzaken. Daarnaast schreef hij in opdracht van de Verenigde Oostindische Compagnie (VOC) aan een juridisch werk dat de handelsmonopolieën van Spanje en Portugal moest ondergraven. De twee grootmachten hadden de wereldzeeën onder elkaar verdeeld en De Groot stelde daar de vrijheid van de zee tegenover: 'De zee kan nimmer een artikel van koophandel, en derhalve ook geen artikel van eigendom zijn.' In 1609 werd zijn *Mare Liberum* (vrije zee) gepubliceerd en nog altijd gelden De Groots ideeën in wat nu internationale wateren heten.

Niet lang na zijn aanstelling maakte Grotius een kapitale fout. De jonge Republiek der Verenigde Nederlanden werd verscheurd door een calvinistische controverse. De volgelingen van ene Arminius geloofden dat God de mens enige vrije wil had gegund. De volgelingen van Gomarus geloofden dat alles door God was voorbeschikt. De Groot wilde zich als mediator opstellen en riep de gomaristen in navolging van landsadvocaat Johan van Oldenbarnevelt op tot tolerantie.

Alleen, Van Oldenbarnevelt stelde dat de arminianen de tolerantie desnoods met geweld mochten afdwingen

waardoor milities werden uitgeroepen. Dat was weer tegen het zere been van prins Maurits die een burgeroorlog vreesde. De landsadvocaat en andere regenten, onder wie Grotius, werden gevangengenomen. De Groot werd veroordeeld tot levenslang, uit te zitten in Slot Loevestein. Na drie jaar ontsnapte hij in een boekenkist en vluchtte naar Parijs.

De Groot was 'zwaarmoedig' schreef hij vanuit Frankrijk, maar dat weerhield hem er niet van om in 1625 een nieuw rechtswetenschappelijk meesterwerk te schrijven: *De iure belli ac pacis* (Over het recht van oorlog en vrede). De Groot vond dat het godsdienstige geweld het best kan worden beteugeld met wetten: 'Wie gezag aan wetten geeft, gaat samen met God, wie gezag aan mensen geeft gaat met het beest.' Hij formuleerde waarden die, ongeacht godsdienst, voor ieder individu gelden. Waarden als het recht op leven, het recht op levensonderhoud en – belangrijk met het oog op religie – het recht op gewetensvrijheid. De Groots boek gold als baanbrekend. Hij legde met zijn ideeën de grondslag van het volkenrecht. Maar in het oorlogvoerende Europa zaten weinigen op zijn visie te wachten. Pas in de tweede helft van de zeventiende eeuw volgde erkenning. De Groot zelf maakte dat niet meer mee. In 1645, na een verkoudheid als gevolg van een schipbreuk, overleed hij onderweg van Zweden naar Parijs. Naar verluidt waren zijn laatste woorden: 'Door veel te begrijpen heb ik niets bereikt.'

1700 Hugo de Groot (1583-1645) Joannes van Linden (1756-1835) Pieter Paulus Schimmelpenninck (1761-1825) Rutger Jan Maanen (1769-1846) C.F. van Meijer (1780-1834) Jonas Daniël Meijer (1780-1834) Tobias Asser (1838-1913) Nicolaas de Brauw (1849-1919) Engelbert Fruin (1869-1945) Thom Jelles Troelstra (1860-1930) Pieter Eduardina Kok (1879-1928) Adolphine Drost van IJzen- (1880-1954) Johannes Ali Visser (1893-1979) Ali Visser (1894-1972) G.W. van der Does (1894-1972) Pieter Willem van Doorne (1896-1971) Hendrik Mulderije (1896-1970) Otto Verpaalen (1912-1991)